دێوەزمەی حەرەس قەومی لە مێژووی هاوچەرخی کوردستان و عێراقدا.. ئاکۆ عەبدوڵڵا

لەوەتەی وڵاتی عێراق لە دەرەنجامی جەنگی یەکەمی جیهانی دروستکراوە و باشووری کوردستانیشی پێوە لکێنراوە، بەردەوام کاربەدەستە باڵاکانی حکومەتەکانی ئەو وڵاتە، جیاوازییان لەنێوان دانیشتوانەکەی کردووە و زۆر جاریش بە پاڵنەری رەگەزپەرستی، دەسەڵاتییان پیادەکردووە و لەبەرامبەر خەڵکی کورد ستەمیان کردووە. بێگومان کوردیش وەك چۆن پێش دامەزراندنی ئەو وڵات و حکومەتە لە چاوەڕوانی پێکهێنانی وڵاتێکی یەکگرتووی کوردستانیدا بوون، بەو شێوەیەی کە لە بەندەکانی (ولسن) ی ناو کۆنگرەی ئاشتی ساڵی 1919ی پاریس رەوایی پێدرابوو، هەرگیز بەو دابەشکاری و لکاندنەی بەشەکانی کوردستان بە حکومەتەکان رازینەبوون، لەبەرامبەر زەبر و ستەمی ئەوانیش بەردەوام بەخۆڕاگرییەوە بەرپەرچی داوەتەوە.

لەلایەکی دیکەوە دوای دروستکردنی حکومەتی عێراق لە ساڵی 1921 چەندان جار لەناو ئاستی باڵای دەسەڵاتی سەربازیدا کوودەتا بەسەر حکومەتدا کراوە و رژێمی نوێی پێکهێنراوە. یەکێك لەوانە کوودەتاکەی رۆژی 8 ی شوباتی 1963 بوو کە حزبی بەعس بۆ سەرۆکایەتی عەبدولسەلام عارف و ئەحمەد حەسەن بەکر دژی عەبدولکەریم قاسم ئەنجامیاندا. جا لە شوێن رەخسانی زەمینەسازی تێگەیشتن و کۆتاییهێنان بە کێشەکان و رزگارکردنی وڵات لە قەیرانەکان، کە ئەوسا رووبەڕووی کاریگەرترین شۆڕشی کورد ببۆوە، کەچی بەعسییەکان دوای دەسەڵات گرتنە دەست یەکێک لە کارە بەراییەکانیان، دامەزراندنی (الحرس القومی) بوو، کە لە دەرەوەی سوپای فەرمی، میلیشیایەکی چەکداری حزبی بەسەروبەری پەلاماردەر و شەڕفرۆش بوو. ئامانجیش لەو کارە چەسپاندنی دەسەڵات و سەرکوتکردنی هەموو نەیارانەکانیان بوو، بەتایبەتیش شیوعییەکان، بەڵام هەر زوو کرا بە ئامرازێك دژ بە کورد، بە شۆڕشگێڕ و سڤیلییەوە. ئەو میلیشیایە بەپێی بەیانی ژمارە (3) ئەو ساڵە دامەزرا. ئەندامەکانیشی کە زیاتر گەنج و هەرزەکارانی بەعسی بوون، بەشێکیشیان پێشتر لە لیژنەکانی ئاگادارکردنەوە (لجان الإنذار) بوون کە ساڵی 1959 دامەزرابوو، بە یاسای ژمارە (35) ی ئەو ساڵە دەسەڵاتی فراوانی

پێدرا، بەبێ هیچ چاودێرییەک. ئەوانەی سەرکردایەتی ئەو هێزەشیان دەکرد لە کەسایەتییە دیارەکانی بەعس بوون، لەوانە (عەبدولکەریم نوسرەت) و (مونزیر توفیق خورشید ئەلوەنداوی) کە ئەوەی دوایی لە سوپادا پلەی عەمیدی هەبوو و وەک فەرماندەی گشتی دەستنیشانکرا بوو.

بەو جۆرە حەرەس قەومی وەك هێزێکی خۆبەخشی نیشتمانی ناسێنرا و زۆر بەخێرایش وەك هێزێکی میللی ڕێکخراوی مەشق پێکراوە، تەنیەوە ناو بارەگاکانی سوپا و سەرانسەری وڵات. ژمارەی ئەندامەکانیشی تا دەهات زیاد دەبوو تا گەیشتە ئاستێک کە لەگەڵ ژمارەی ئەندامانی هێزە چەکدارەکانی عێراق نزیك بێت. ئەمەو بۆ خۆ جیاکردنەوەش لە خەڵکی، پارچە پەڕۆیەکی سەوزیان لە قۆڵیان دەبەست. جان پێادیەری نووسەری فەرەنسی لە کتێبەکەی (کورد.. شۆرشی بێدەنگ) سەبارەت بەو قۆڵبەستە سەوزانە نووسیویەتی (لە ڕووی ڕۆڵ و ئایدیا لەگەڵ کراس ڕەشەکانی نازییەکان بەراورد دەکرێن). ئەوان بۆ بەدیهێنانی سیاسەتی حزبی بەعس، ئامرازی سەرەکی بوو زۆربەی کارەکانیشیان بەبێ چاودێریی یاسایی ئەنجام دەدا. هەر لە ڕۆژەکانی یەکەمی دوای کوودەتاکەوە بەربوونە ناو شاری بەغدا و زۆر کردەی نەشیاو و نەبینراویان لە پەلامار و کوشتن و سوکایەتی کردن بە خەڵك ئەنجامدا.

تاوانەکانی حەرەس قەومی دژی گەلی کورد

وەك پێشتر ئاماژەمان پێدا ئەو کاتەی بەعسییەکان بە هاوکاری عەبدولسەلام عارفی جێگری سەرك کۆمار، کوودەتایان بەسەر عەبدولکەریم قاسمدا کرد و بۆ جاری یەکەم دەسەڵاتییان گرتە دەست، ئەوسا قاسم لەگەڵ پارتی دیموکراتی کوردستان لە گەورەترین جەنگی دا بوو. دوو ساڵ بوو شۆڕشی ئەیلول تەنگی پێهەڵچنیبوو. کاتێکیش گۆڕان لە رژێمی حکومەت روویدا، سەرکردایەتی پارتی دیموکرات چاوەڕوانی گۆڕانی ریشەییان دەکرد. ئەوە بوو دوو رۆژ دوای کوودەتایەکە شاندی نارده بەغداد، بەڵام دەسەڵاتی نوێ بە توندی دژی داوا رەواکانی کورد وەستا و بۆ بیانووی لەناوبردنی بزووتنەوەی سەربەخۆخوازی کوردیش، دوو مانگ دوای ئەو رووداوە بە هەموو جۆرێك هێرشی کردە سەر کوردستان. یەکێك لە ئامرازەکانی پەلامارەکەش حەرەس قەومی بوو کە لەتەك سوپای وڵات بۆ بەکارهێنانی تانک و تۆپ بەکاریهێنا. بەشێك لەوانە پێیان دەوترا (فورسان وەلید) و لەناو کوردەکانیش هێزێکیان دروستکرابوو بەناوی (فورسان سەلاحەدین) کە حکومەت بە هەموو شێوەیەك پشتگیری دەکردن. ئەو چەکدارە نانیزامییانە بەوپەڕی دڕندە بەربوونە وێزەی خەڵکی کورد.

به هەر لایەك گەیشتبان هەوڵی کوشتنی خەڵك و وێران و تاڵانکردنی شوێنەکەیان دەدا. لە زۆر شوێنیش عەرەبی رەش و روت بۆ تاڵانکاری و داگیرکاری خاکی کورد، پێش هێزەکانی حەرەس قەومی دەکەوتن. تەنانەت هی وەهایان هەبوو دەستی بەسەر ماڵ و موڵکی کوردە دراوسێیەکەی خۆشی دادەگرت. پرۆسەکە بەو جۆرە بوو خەڵکی کورد بە زۆر لەو خاکە دەربکەن کە هەزارەها ساڵ بوو تێیدا رەگی داکوتا بوو. بێگومان ئەوەی ئەنجامییان دەدا بەشێك بوو لە پرۆسەی (تەعریب و تەبعید). لەکاتی پەلامارەکانیش دروشمەکانی وەك (أحن البدو – وين العدو) و (أحن العرب أهل الغيره – نطرد الاكراد من ها الديره) یان دەوتەوە.

بەو شێوەیە زۆر گوندی کوردییان وێران کرد و ئەمەو لە زۆر شاریش هاوڵاتی سڤیلیان کەوتبا بەر دەست، بەوپەڕی دڕندەیی ئەشکەنجەیان دەدا، هەندێك لەو بەرکەوتانەی لەژێر ئەشکەنجە گیانیان لەدەستدا. بە مەبەستی چاوترساندنیش، بە دەستڕێژی کولله خەڵکێکی زۆریان شەهید کرد. زۆریشیان دەربەدەر کرد. بە سەدان گوندیان کردە سێتماك. بۆ نموونە رۆژی 8 ی حوزەیران کە بەسەر گوندە کوردییەکانی شاری کەرکووکیاندا خەڵکەکەیان ئاوارە کرد. هەر لەو شارە بازاڕی (ئاخور حوسێن) کە بازاڕی کوردەکان بوو تاڵانکرد و دوکانەکانیشیان بە بلدۆزەر روخاند. لە گەڕەکە کوردنشینەکانی وەك شۆریجە و رەحیماوە رەشبگیری خەڵکی سڤیلییان کرد و بەبێ دادگایی هەندێکیان گوللەباران کرد. زۆر ماڵیشیان تاڵان کرد. رۆژی دواتر (مەنعی تە جەولی) یان راگەیاند کە لەو رۆژە زۆر شاری کوردستان ڕووبەڕووی دڕندانەترین شاڵاوی سەربازی بوونەوە. ئەوان هەڵمەتی ڕەشەکوژی خەڵکی بێتاوانیان بە جۆرێك گرتەبەر کە تا ئەو کاتە مێژووی گەلی کورد بە خۆیەوە نەدیبوو.
رۆژی 10 ی حوزەیرانیش حکومەت بە رەسمی داوای لە پارتی دیموکراتی کوردستان کرد بەبێ هیچ مەرجێك لە ماوەی چەند کاتژمێرێکدا تەسلیم بێ. ئەوسا جگە لە مەنعی تەجەولی هەموو کوردستان، سیاسەتی (أرض المحروقة) شیان پەیڕەو کرد. عەقید سدیق مستەفا ئەلنعێمی ناسراو بە (زەعیم سدیق) کە یەکێك لە سەرکردەکانی حەرەس قەومی بوو، لە شاری سلێمانی و دەوروبەری، سەرپەرشتیاری راستەوخۆی کۆمەڵکوژییەکەی حامییەی کرد. ئەمەو لە شاری کۆیەش وەك من لە چەندان شایەد حاڵ گوێم لێبووە رۆژی 4 ی تەممووز کۆمەڵێك کەسی سڤیلیان لە شەقام بە دەستڕێژی گوللە کوشت. رۆژی 31 ی مانگیش چوار کەسی بێتاوانیان بە دینگەکانی پێش دووکانەکانی شار بەستەوە و گوللەبارانیان کردن، بۆ چاوترسانی خەڵکیش کە ئەوسا زۆربەیان شاریان جێهێشتوو، لاشەکانیان بە هەڵواسراوی هێشتبوەوە، تا دواتر

مەلا و قەشەی شار، کە قورئان و ئینجیلیان هەڵگرتبوو چوونە لای (تاهر شەکرچی) سەرکردەی هێزەکە و تکایان لێکرد بۆ ئەوەی لاشەکان دابگیرێ و بیان نێژن.

کۆتاییهاتنی حەرەس قەومی

حەرەس قەومی وەك ئەوەی بەر لە کوودەتاکە بەو ئامانجەی دروستکرابوو کە ببێتە هۆکاری ئاشتی و ئارامی، کەچی هەموو وڵاتی پڕ کرد لە کێشە و ململانێ و ستەمکاری. لە هەموو لایەك خەڵکی ناڕەزاییان لە ئاستی نیشاندا. تەنانەت لەناو دامودەزگاکانی دەوڵەتیشدا، دژی تاوانە سەرکێشیەکانی ئەوان، ناڕەزایەتی دەربڕدرا، چونکە هەر زووی ئەندامە هەرزەکارەکانی ئەو هێزە چەندان گروپی مردنیان دروستکردبوو و دەستدرێژیشیان کردبووە سەر هاوڵاتیان کە بەبێ هۆ دەستگیریان دەکردن، تەنانەت دەستدرێژیشیان دەکردە سەر ئافرەتان کە بە هۆیەوە لە بەغدا و شارەکانی دیکە بە ئاشکرا هەست بە تێکچوونی ئاسایشی کۆمەڵایەتی دەکرا. لەلایەکی دیکەشەوە ئەفسەرانی سوپا و کاربەدەستانی دیکە، بەتایبەتی دادوەران لە ڕەفتارەکانیان تەواو بێزار بوون. بۆیە دوای هەشت مانگ لە دروستبوونیان عەبدولسەلام عارفی سەرۆك کۆمار بڕیاریدا کۆتایی بە دەسەڵاتی حزبی بەعس و میلیشیای حەرەس قەومی بهێنێت.
ئەوە بوو ڕۆژی 18ی تشرینی دووەمی هەمان ساڵ بە هاوکاری بەشێک لە سوپا، کودەتایەکی دیکەی ئەنجامدا کە ئەو جارە لە دژی حزبی بەعسی هاوپەیمانی بوو، ئەوانی لە دەسەڵات دەرکرد و بارەگای گشتی حەرەس قەومیشی لە بەغدا گەمارۆدا. دوای شەڕێکی قورس ئەو هێزە هەڵوەشێنرایەوە و زۆربەی سەرکردەکانی حزبی بەعسیش دەستگیر کران. ئەوسا عارف لە بەیاننامەیەکدا ڕایگەیاند کۆتایی بە حەرەس قەومی هاتووە. ئاماژەی بەوەش دا ئەو هێزە نیشتمانی نەبووە و تەنیا بۆ بەرژەوەندی حزبی بەعس کاری کردووە. شارەزایانیش ئەو ساڵەیان (لەنێوان مانگەکانی حوزەیران و تشرینی یەکەم دا) لە مێژووی عێراق و بەتایبەتیش لە مێژووی کوردستان، بە ساڵێکی پڕ لە خوێن و کارەسات داناوە.
لەگەڵ ئەوەی تەمەنی ئەو میلیشیایە کورت بوو بەڵام چونکە لە ناخی دڕندەیی و ڕەگەزپەرستی هەڵقوڵابوو بۆیە یەك لە تاریکترین ڕۆژەکانی نەك تەنیا لە مێژووی کوردستان بەلکو لە مێژووی عێراق جێهێشتووە. دوای ئەو ماوە درێژە کەچی هێشتاش تاوانەکانی حەرەس قەومی کاریگەرییان لەسەر گەلی کورد ماوە. لەناوبردنی سقیل و ئاوارەبوون و لەدەستدانی خاك و موڵك و ماڵ… هەموو ئەوانە بوونە هۆی قووڵتربوونی برینەکانی نێوان کورد و حکومەتی ناوەندی عێراق.

بەداخەوە تا ئێستاش ئەوانەی دەسەڵاتی وڵاتیان لە دەستە نەك کاریان بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان و ئاسوودەکردنی دانیشتوانی سەرتاسەری وڵات و یەکسانبوون نەکردووە، بەڵکو لە دزێوکردنی ئاڵۆزییەکان و جیاکاری و ستەمکاری و رەوایی دان بە ستەم، بەردەوامن، کەچی داوای پاراستنی سەروەری وڵات لە هەمووان دەکەن!

ئاکۆ عەبدوڵڵا